

Asia: VN/7901/2024

Hallituksen esityksen muotoon laadittu työryhmämietintö kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi

1. Laki kuolinpesän palvelualustasta

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen muotoon laaditusta työryhmämietinnöstä kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Suomen Asianajajat pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyinä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

LAUSUNTO

Suomen Asianajajat toteaa, että vaikka hanke vaikuttaa vielä monin paikoin keskeneräiseltä ja vaatii jatkokäsittelyä, on tosiasia se, että erilaiset digitaaliset alustat ovat tulleet jäädäkseen ja perintöoikeudenkin tulee ottaa askel kohti digitalisoitumista. Suomen Asianajajat pitää ehdotettuja uusia lakeja ja muutoksia perintöoikeutta nykyaikaan ja digitalisaation pariin tuovina ja täten lähtökohtaisesti kannatettavina. Uusin lakeihin ja muutoksiin liittyy kuitenkin vielä paljon käytännön epäselvyyksiä, jolloin lait eivät Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan ole työryhmämietinnön pohjalta täytäntöönpantavissa sellaisenaan, vaan lait edellyttävät vielä selkeyttämistä ja avaamista sen osalta, mitä eri pykälillä on käytännössä tarkoitettu ja miten niiden katsotaan käytännössä toimivan.

1 Laki kuolinpesän palvelualustasta

Mietinnössä ehdotetaan uutta lakia kuolinpesän palvelualustasta, jonka tarkoituksena on mahdollistaa säännösehdotusten mukaisten digitaalisten palveluiden tarjoaminen kuolinpesille.

Suomen Asianajajat toteaa uuden lain tuovan myös perunkirjoituksen ja siihen liittyvät toimenpiteet digitalisaation piiriin. Tämän katsotaan olevan nykyaikaa ja mahdollistavan asioiden hoitamisen paikkaan ja aikaan sitomattomasti. Muutoksen myötä katsotaan myös kuolinpesän veroasioiden (muun muassa esitäytetyn veroilmoituksen antamisen) hoitamisen verkkopalveluissa helpottuvan, kun nykytilassa tämä on ollut mahdotonta, jolloin tätä muutosta pidetään kannatettavana.

Uusi laki ohjaa asioimaan jatkossa sähköisiä asiointipalveluita käyttäen, vaikka yhä edelleen paperiasiointi on mahdollista. Joissakin tapauksissa, etenkin laajoissa kuolinpesissä, paperiasiointi katsotaan yhä edelleen suositeltavana tapana hoitaa perunkirjoitus. Suomen Asianajajat painottaa, että uuden lain myötä tulee huolehtia siitä, että paperilla asioivat ovat yhdenvertaisessa asemassa tiedon saannissa kuin puhtaasti sähköisiä asiointipalveluita käyttävät. Epäselväksi jää se, että voiko kuolinpesän asioissa jatkossa asioida sekä sähköisessä palvelualustassa että paperisesti.

Suomen Asianajajia mietityttää myös palvelualustan mahdollistama perukirjan laatiminen. Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan virheet osakkaiden tekemissä perukirjoissa liittyvät nimenomaisesti tietämättömyyteen ja ehkä jopa halukkuuteen jättää joku osakas tietoisestikin pesän ulkopuolelle. Huolta aiheuttaa myös se, aiheutetaanko käytöllä mahdollisesti saavutettuja hyötyjä enemmän haittaa. Osakkaiden tietoisuus esimerkiksi aiemmin laaditun osituksen merkityksestä on käytännössä havaittu hyvin virheelliseksi ja puutteelliseksi, mikä lisää huolta osakkaiden kyvystä laatia perukirja oikein.

Herää kysymys, miten mahdollisesti tietoisestikin palvelualustalle syötetyt virheelliset tiedot korjataan, kun osakkaat ovat laatineet perukirjan itse palvelualustaa käyttäen vai jäävätkö nämä virheelliset tiedot elämään viranomaisten rekistereihin. Entä mitä tapahtuu, jos osakkaat ovat riitaisia - voiko kukin osakas laatia oman perukirjaversionsa palvelualustalle vai onko perukirjan laatiminen rajattu vain yhdelle osakkaalle ja kenelle tämä oikeus on tässä tapauksessa rajattu. Epäselväksi mietinnössä jää myös se, mahdollistaako valtuutus sen, että kuolinpesän palkkaamalla asiantuntijalla on mahdollisuus täyttää tiedot palvelualustaan ja näin huolehtia perukirjan oikeellisuudesta, mikäli perukirja halutaan laatia sähköisessä palvelualustassa.

Palvelualusta nähdään hyvänä etenkin siltä osin, kuin sieltä on saatavissa tietoja Verohallinnon rekistereistä sekä tietojen säilyttämisen näkökulmasta. Etenkin yksin asuneiden, sukulaisilleen mahdollisesti etäiseksi jääneen perinnönjättäjän omaisuustiedoista voi olla hyvin vähän tietoa, jolloin viranomaisen rekistereistä saatavat tiedot edistävät perunkirjoituksen toimittamista. Tulee kuitenkin huomata, että myös Verohallinnon tiedoissa on virheellisiä tietoja, jolloin tietojen saanti ei

yksinään riittäne perunkirjoitusvelvollisuuden täyttämiseksi, mutta toimii hyvänä lähtökohtana tietojen hankkimiseen. Myös riitaisissa kuolinpesissä palvelualusta tarjoaa kaikilla osapuolille samat lähtötiedot viranomaisrekistereistä.

Mietinnössä lukee: Kuolinpesän palvelualustalla osittain rakenteellisenä laadittavassa perukirjassa voitaisiin hyödyntää palvelualustalle tuotettavia Verohallinnon hallussa olevia varallisuustietoja. Epäselväksi mietinnön tässä kohdassa jää kuitenkin se, että ovatko nämä tiedot saatavilla, vaikkei perukirjaa laadittaisikaan palvelualustalla. Myöhemmin mietinnössä todetaan kuitenkin näin: Tiedot tallennettaisiin ehdotetun momentin nojalla vain kuolinpesän palvelualustaan, eikä tietojen luovuttaminen riippuisi siitä, laaditaanko perintöveroilmoitus tai perukirja kuolinpesän palvelualustalla vai sen ulkopuolella. Jos tietoja halutaan käyttää pesänselvityksessä palvelualustan ulkopuolella, perinnönjättäjän kuolinpesä voi käyttää palvelualustasta saamia tietoja. Tämän mukaisesti tiedot olisivat myös saatavilla, vaikkei perukirjaa palvelualustalla laadittaisikaan. Selvyiden vuoksi Suomen Asianajajat painottaa, että kuolinpesien yhdenvertaisuuden kannalta samat tiedot tulee olla saatavilla, vaikka perukirja laadittaisiin paperisena. Samoin palvelualustan kautta saatavat kuolinpesän osakasrekisteritiedot tulee olla saatavilla riippumatta siitä, laaditaanko perukirja palvelualustaa käyttäen vai paperisena. Samoin kaikkien tietojen tulee olla saatavilla siitä riippumatta, onko kuolinpesä riidaton tai riitainen. Mikäli tietojen saatavuutta on tarkoitus rajoittaa kuolinpesän riitaisuuden takia, ei tämä ole tarkoituksenmukaista tai perusteltua, eikä Suomen Asianajajat kannata tällaista näkemystä. Suomen Asianajajat pitää palvelualustaa ensisijaisesti tiedonlähteenä kuolinpesän asioita hoidettaessa ja sen käyttöönotossa tulee huolehtia, että kuolinpesän asioita hoitavilla asianajajilla on pääsy palvelualustan tarjoamiin tietoihin toimeksiantoja hoitaessaan.

Mietinnön perusteella epäselväksi jäävät kuolinpesän osakkaiden erilaiset käyttöoikeudet ja niiden laajuudet. Mitä eri käyttöoikeudet tarkoittavat, mitä niiden rajoissa voidaan tehdä, ja minkälaisia tietoja niiden perusteella voidaan saada. Esimerkkinä esitetään aiemman puolison osakkuus ja tiedonsaantioikeus. Koska aiemman puolison oikeus saada tietoja perittävän varallisuusasemasta rajoittuu ositusperustehetkeen, on tällaisen käyttörajoituksen tekeminen mahdotonta. Mietintö ei kuitenkaan tarkemmin kerro, miten aiemman puolison käyttöoikeus tultaisiin käytännössä rajaamaan. Lähtökohta kuitenkin on, että jos ositus on toimittamatta, on aiempi puoliso kuolinpesän osakas, jolla lähtökohtaisesti pitäisi olla samat oikeudet kuin muilla kuolinpesän osakkailta. Saisiko työryhmämietinnön mukaisesti aiempi puoliso vain tiedon mahdollisesta osakkuudesta tällaisessa pesässä ja voisi täten vaikka toimittaa tiedon toimitetusta osituksesta. Epäselväksi jää myös se, mitä asiakirjoja, jos mitään, palvelualustaan voidaan tallentaa, lukuun ottamatta yksinomaan osakkaiden käyttöön tarkoitettua asiakirjojen säilytyspalvelua.

Mietinnön mukaan toimiminen palvelualustalla voi perustua myös annettuun valtuutukseen. Tarkemmin ei avata, vaaditaanko valtuutus jokaiselta kuolinpesän osakkaalta vai vain yhdeltä. Perunkirjoitustoimeksianto voidaan ottaa vastaan yhdeltäkin osakkaalta ja kukin asiantuntija päättää itse, vaatiiko valtuutuksen/vahvistuksen myös muilta osakkailta vai riittääkö esimerkiksi lesken antama toimeksianto yksinään perukirjan laatimiseen. Mikäli valtuutus vaadittaisiin kaikilta osakkailta, voisi tämä tosiasiallisesti vaikeuttaa palvelualustan käyttöä, mikäli joku osakas on tavoittamattomissa syystä tai toisesta tai muutoin passiivinen vastaamaan yhteydenottoihin.

Suomen Asianajajat pitää ideaa asiakirjojen säilytyspalvelusta hyvänä. Kuolinpesän asiakirjat olisivat samassa paikassa kaikkien kuolinpesän osakkaiden saatavilla. Epäselväksi jää kuitenkin, mitä ovat ne tiedot, jotka katsotaan pesän hallinnon ja selvittämisen kannalta tarpeellisiksi tiedoiksi ja miten palvelualusta pystyy estämään sen, ettei palvelualustaan tallenneta sinne kuulumattomia tietoja? Entä miten mietinnön mukaisesti käyttäjiä ohjataan tallentamaan palveluun vain sen käyttötarkoituksen mukaisia tietoja ja voidaanko asiakirjojen säilytyspalveluun antaa pääsy perukirjaa laativalle asiantuntijalle? Suomen Asianajajat katsoo tämän mahdollistamisen erittäin tärkeäksi toimeksiantojen hoitamisen kannalta.

Epäselväksi jää lisäksi, voidaanko palvelualusta ottaa käyttöön missä vaiheessa tahansa ja voidaanko sinne lisätä paperisena laadittu perukirja ja tarvittaessa myös muita asiakirjoja. Mietinnön mukaan palvelualusta mahdollistaa asiakirjojen säilytyksen, mutta asiakirjat ovat vain osakkaiden käyttöön, ei viranomaiskäyttöön. Verohallinnolla säilyy edelleen velvollisuus säilyttää pysyvästi laaditut perukirjat. Oletettavasti tämä tarkoittaa myös perukirjaan olennaisesti liittyviä liitteitä (ei jatkossakaan sukuselvityksiä), mutta tarkemmin esityksessä ei avata, onko näillä palvelualustalle toimitetuilla asiakirjoilla muuta käyttötarkoitusta ehdotetussa uudessa järjestelmässä kuin vain Verohallinnon säilytysvelvollisuuden täyttäminen. Tähän astikin perukirja liitteineen on toimitettu Verohallinnolle perintöverotuksen toimittamista varten, mutta uuden sähköisen järjestelmän ja lainsäädännön myötä käyttötarkoituksia voisi olla enemmänkin.

2.1 Osakastietojen muodostaminen (4 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen muodostaminen)

Lausuntonne:

Mietinnössä ehdotetaan uutta lakia kuolinpesän osakasrekisteristä, jonka tarkoituksena on varmistaa tietyn kuolinpesän henkilöpiiriä koskevan ajantasaisen tiedon saatavuus.

2.1 Osakastietojen muodostaminen (4 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen muodostaminen)

Suomen Asianajajat pitää ehdotusta kannatettavana. Mikäli laki tulee voimaan ehdotetun mukaisesti, pidetään tätä oikeana tapana muodostaa perustiedot kuolinpesän osakkaista.

2.2 Rekisterin tietosisältö (5 §)

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että pykälän kohtien 1-10 tiedot tulevat suoraan viranomaiselta.

Huomattava on, että pykälä puhuu nimenomaan tiedoista eikä esimerkiksi mahdollisista asiakirjoista, kuten testamentista, avioehdosta tai osituksesta. Epäselväksi jää, voiko rekisteriin lisätä mitään asiakirjoja annettujen tietojen tueksi.

Sinänsä tietojen saamista keskitetysti pidetään kannatettavana muutoksena, mutta kuolinpesän ilmoittajan antamiin tietoihin Suomen Asianajajat suhtautuu varovaisesti. Kun muutetut tiedot tai kuolinpesän ilmoittajan antamat tiedot eivät ole julkivarmenteisia, vaan pelkästään luettelo jonkun tahon näkemyksestä kuolinpesän asioista, herättää tämä kysymyksen siitä, tulevatko jotkut tahot kuitenkin tuudittautumaan rekisterin antamien tietojen oikeellisuudesta ja pitämään niitä sellaisenaan totena. Miten vältetään se, etteivät maallikot tai muutkaan luule, että rekisteriin merkitty tieto on toteennäytetty ja näyttöarvoltaan korkeampi kuin joku muu tieto tai asiakirja. Vaikka kuolinpesän ilmoittajan tulee vakuutuksen myötä vakuuttaa antamansa tiedot oikeiksi, ei tämä yksinään poista väärinkäytösten mahdollisuutta.

Lakipykälän 2 momentin ja kohtien 11-28 osalta Suomen Asianajajat haluaa tuoda esille seuraavat kysymykset ja huolet:

- Kuka voi toimia kuolinpesän ilmoittajana?
- Mitä tietoja järjestelmään voidaan laittaa?
- Voiko myöhemmin kuolinpesän ilmoittajana toimiva poistaa aikaisemmin laitettuja tietoja?
- Voidaanko annettuja tietoja muokata ja miten?
- Tarkistaako kukaan annettuja tietoja, mikä niiden merkitys tulee käytännössä olemaan?
- Mikä on kuolinpesän ilmoittajan vastuu käytännössä ja tosiasiallisesti?
- Kuolinpesän ilmoittajalta vaadittavat tietotaidot: esimerkiksi tieto siitä, että ositus aiemman puolison kanssa on tehty. Kun puhutaan vain tietojen antamisesta eikä tietoja todentavien asiakirjojen tallentamisesta järjestelmään, jää näiden tietojen paikkansa pitävyyden todentaminen vähäiseksi. Tietojen antajalta vaaditaan varsin paljon tietotaitoa kirjata järjestelmään esimerkiksi testamentin toissijaissaajat.
- Osaako kuolinpesän ilmoittaja arvioida, onko rekisteristä automaattisesti tulleet tiedot oikeat?
- Miten määräytyy kuolinpesän ilmoittaja, joka tarkistaa, täydentää ja vahvistaa tiedot. Esityksen sivulla 83 lukee näin: Jos esimerkiksi pesän ilmoittajaksi halutaan ilmoittaa avoleski, joka ei ole kuolinpesän osakas, hänen pääsynsä kuolinpesän ilmoittajaksi edellyttää, että joku osakkaista ensin ilmoittaa hänet kuolinpesän ilmoittajaksi, jonka jälkeen hänelle avautuu näkymä kuolinpesän osakasrekisteriin ja hän saa oikeuden muuttaa tai täydentää kuolinpesän osakasrekisterin tietoja.

Voiko kuka vain osakas ilmoittaa kenet vain kuolinpesän ilmoittajaksi? Mitä jos osakkaat ovat erimielisiä kuolinpesän ilmoittajan henkilöstä? Voiko ilmoittajia olla useita kerrallaan vai poistaako uusi ilmoitus aikaisemman ilmoituksen ja tämän henkilön oikeudet?

- Miten luotettavana voidaan pitää maallikon antamia tietoja, joita halutaan mahdollisesti tietoisestikin piilotella ja vääristellä?
- Miten kuolinpesän ilmoittajan järjestelmään antamat tiedot voidaan riitauttaa?
- Miten järjestelmään laitettu virheellinen tieto saadaan poistetuksi?
- Miten huolehditaan siitä, ettei kuolinpesän ilmoittajana toimivan läheisen omat intressit pesässä vaikuta toimitettaviin tietoihin?
- Täydennetäänkö järjestelmään vain tieto esimerkiksi testamentista vai myös sen yksilöintitiedot? Miten järjestelmä taipuu tilanteessa, jossa on useita testamentteja ja riitaisuutta niiden sovellettavuudesta ja esimerkiksi tulkinnasta sen osalta, ketkä ovat testamentin myötä kuolinpesän osakkaita? Voiko kuka vain kuolinpesän osakas käydä lisäämässä tietoja tai asiakirjoja, kuten esimerkiksi testamentin? Poistuuko aikaisemmin järjestelmään laitettu tieto testamentista? Jos vain kuolinpesän ilmoittaja saa lisätä tietoja, niin voiko hän itsenäisesti päättää, mikä testamentti on voimassa ja mikä ei?

Pykälän 3 momentin osalta todetaan, että esimerkiksi tuomioistuimen lienee helppoa informoida viranomaiselle tieto siitä, että tuomioistuin on määrännyt kuolinpesään pesänselvittäjän ja -jakajan tai määrännyt kuolinpesän konkurssiin samalla kun tieto toimitetaan osakkaille. Momentissa luetteloituja tietoja pidetään kannatettavina ja osakasrekisterin käytettävyyden kannalta olennaisina. Lisättäväksi ehdotetaan kuitenkin tuomioistuimelta saatava tieto siitä, onko perinnönjättäjän laatimaa testamenttia kohtaan nostettu moitekannetta tuomioistuimessa. Tämä lisäisi entisestään rekisteriin toimitettujen tietojen käytettävyyttä.

2.3 Kuolinpesän ilmoittajan ja yhteyshenkilön vastuut ja velvollisuudet (8, 9 ja 15 §)

Lausuntomme:

Kuolinpesän ilmoittaja vastannee nykyistä perukirjaan merkittävää pesän ilmoittajaa henkilönä, joka hoitaa pesän omaisuutta tai muutoin on sen tilaan parhaiten perehtynyt. Lailla kasvatetaan ilmoittajalle kuuluvia vastuuta ja valtuuksia tietojen toimittajana ja tietojen vahvistajana. Rooli on erilainen kuin nykyisen lain mukainen pesän ilmoittaja, joka vakuuttaa perukirjassa annetut tiedot oikeaksi ja ettei hän tahallisesti ole jättänyt mitään ilmoittamatta. Nyt ehdotetun lain mukaan kuolinpesän ilmoittaja myös tarkastaa, ilmoittaa sekä oikeaksi vakuuttaa ja päivittää osakasrekisterin osakastiedot.

Lähtökohtaisesti kuolinpesän ilmoittajan rooli vaikuttaa kannatettavalta, mutta siihen liittyy myös perustavanlaatuisia epäselvyyksiä, jotka tulee selvittää. Vaikka lähes samat tiedot annetaan nykyisin mukaan perukirjassa, mitkä nyt ehdotetaan ilmoitettavan ja tarkistettavan sähköisessä järjestelmässä, pelko siitä, että järjestelmään syötetyille tiedoille annetaan niille kuulumatonta julkivarmennetta lisää Suomen Asianajajien näkemyksen mukaan entisestään velvollisuutta tehdä uudesta laista ja sen säännöksistä selkeitä ja poistaa annettaviin tietoihin liittyviä riskitekijöitä. Kun nykyään perukirjoja laaditaan paljon asiantuntijoiden toimesta, siirtyminen sähköiseen järjestelmään

ja perukirjan laatimiseen osakkaiden toimesta palvelualustassa lisää riskiä väärän tiedon antamisesta ja leviämisestä. Kuolinpesän ilmoittajan vakuutuksen ei yksinään katsota poistavan tätä riskiä.

Mietinnön sivun 87 mukaan: Jos kuolinpesä kuitenkin haluaa vaihtaa kuolinpesän ilmoittajan tai yhteyshenkilön, tulee kuolinpesän osakkaan ilmoittaa itsensä uudeksi kuolinpesän ilmoittajaksi tai yhteyshenkilöksi. Kuolinpesän ilmoittajaksi osakas voi ilmoittaa myös jonkun muun kuin itsensä.

Tämä herättää kysymyksen siitä, voiko kuka vain osakas ilmoittaa kenet vain kuolinpesän ilmoittajaksi? Mitä tapahtuu, jos osakkaat ovat eri mielisiä kuolinpesän ilmoittajan henkilöstä? Voiko ilmoittajia olla useita kerrallaan vai poistaako uusi ilmoitus aikaisemman ilmoituksen ja tämän henkilön oikeudet?

15 §:n mukainen kuolinpesän ilmoittajan vastuu vastaa nykyisen lain säännöksiä osakkaiden vastuusta. Kuolinpesän ilmoittajalla on suhteellisen ankara vahingonkorvausvastuu, josta on syytä selkeästi tiedottaa tiedot ilmoitettavaa ja varmistavaa kuolinpesän ilmoittajaa viimeistään vahvistusvaiheessa.

2.4 Osakasrekisterin tietojen vakuuttaminen oikeaksi (11 ja 12 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Osakasluettelon oikeaksi vakuuttaminen ennen ja jälkeen perunkirjoituksen)

Lausuntonne:

11 §:ssä esitetty kuolinpesän ilmoittajan vakuutus vastaa nykyisen pesän ilmoittajan vakuutusta.

Osakasrekisterin tiedot ovat informatiivisia etenkin perukirjaa laativalle asiantuntijalle, jolloin on ajatuksena hyvä, että tiedot on vakuutettu tai vähintäänkin saatavilla jo ennen perunkirjoitusta. Asiantuntija voi pyytää tietojen perusteella lisätietoja perukirjan laatimisen tueksi.

Tärkeämpänä tietojen tarkistaminen ja vakuuttaminen oikeaksi nähdään perunkirjoituksen jälkeen, kun kuolinpesä haluaa asioida kolmansien tahojen, kuten pankkien kanssa. Vaikka mahdollisesti vain 5§:n 1 momentin tiedot saavat julkivarmenteen, ovat nämä erityisesti tärkeitä niin ennen kuin jälkeenkin perunkirjoituksen. Ennen perunkirjoitusta tiedoilla on merkitystä esimerkiksi pankin kanssa asioidessa kuolinpesän laskuja maksettaessa.

2.5 Osakasrekisterin tietojen julkinen luotettavuus (14 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin julkinen luotettavuus vakituisesti ulkomaille muuttaneiden osalta)

Lausuntonne:

Koska pykälän tiedot perustuvat viranomaisten ja kirkkojen järjestelmistä saataviin tietoihin ja vastaavat niitä tietoja, joita nykyäänkin kyseisiltä tahoilta saadaan ja jotka ovat osana nykyistä osakasluettelon vahvistamista, pitää Suomen Asianajajat ehdotusta kannatettavana. Koska Suomen viranomaisilla ei ole julkivarmennettua tietoa ulkomaille muuttaneiden osalta, ei tällaista tietoa voida oikeaksi todistaa julkivarmenteisena. Koska osakasrekisterin tiedot nähdään ensisijaisesti informatiivisena, ei Suomen Asianajajat näe ongelmaa siinä, ettei tiedot ulkomailta asumisesta ole julkivarmenteisia.

2.6 Tietojen päivittäminen, säilyttäminen ja poistaminen (16 §, ks. myös 5.1 Muut toteuttamisvaihtoehdot; Kuolinpesän osakasrekisterin tietojen pysyvä säilyttäminen)

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettua säilyttämisaikaa. 70 vuoden aikana todennäköisesti alkuperäisen kuolinpesän osakkaista on syntynyt uusia kuolinpesiä, joista tiedot ovat omalta osaltaan saatavissa uudet 70 vuotta.

2.7 Tietojen luovuttamisen edellytykset (17-32 §)

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kyseenalaistaa 22 §:n mukaisen tietojen luovuttamisen asiakkuuden hoitoon ja markkinointiin. Lähtökohtana pidetään tietojen luovuttamista ja tämä pitäisi erikseen 3 momentin mukaan kieltää. Tietojen luovuttamista markkinointiin ei nähdä perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena ja etenkin niin, että vain erikseen kieltämällä näitä ei luovutettaisi. Suomen Asianajajat ehdottaa, ettei tietoja luovuteta markkinointiin, ellei henkilö anna tähän nimenomaista suostumustaan.

Pykälien 21 ja 31 osalta Suomen Asianajajat kaipaa vielä niiden tarkoituksenmukaisuuden selvittämistä ja selkeyttämistä.

Tärkeää on tietojen luovuttamisen osalta varmistaa, että tiedot ovat luovutettavissa kuolinpesään liittyviä toimeksiantoja hoitaville asianajajille ja muilla lainopillisille asiantuntijoille.

Muutoin Suomen Asianajajat pitää tietojen luovuttamista koskevia säännöksiä kannatettavina. On hyvä, että kaikilla osakkailla on oikeus saada samat tiedot, jolloin kukaan yksittäinen osakas ei voi pimittää muilta tietoja tai vaikuttaa osakkaiden tiedonsaantiin. Tietojen luovuttamisella voidaan monipuolistaa järjestelmän käyttöä, mutta tietojen luovuttamiselle tulee aina olla perusteltu peruste. Toisaalta kuolinpesän yhteystietojen saaminen yhdestä paikasta helpottaa varmasti monien käytännön asioiden hoitamista tilanteissa, joissa kuolinpesä on jollain tavalla osallisena. Esimerkkinä voisi esittää kiinteistöasiat, kun kiinteistön omistaa kuolinpesä ja joku haluaisi saada yhteyden kuolinpesään ostaakseen sen omistaman kiinteistön.

2.8 Muut huomiot

Lausuntonne:

-

3.1 Perintöveroilmoitus ja perukirja (25, 28, 29, 29 a §)

Lausuntonne:

Mietinnössä ehdotetaan rakenteellista perintöveroilmoitusta, eli ilmoituksella olisi selkeä rakenne ja tiedot täytettäisiin tietyssä järjestyksessä. Kuolinpesän ilmoittaja antaisi perintöveroilmoituksen ja sen liitteenä perukirjan Verohallinnolle perunkirjoituksen pohjalta pääsääntöisesti 1 kuukauden sisällä sen toimittamisesta.

Sähköisessä asiointipolussa perintöveroilmoitus ja perukirja muodostuu palvelualustan esitiedoista ja perunkirjoituksen tiedoista. Paperisessa asiointipolussa verolomakkeita saa käyttää perukirjan osina perukirjalta vaadittavan tietosisällön täyttämiseksi (esim. vara- ja velkaluettelo).

25 §:n mukaan annettavat tiedot vastaavat nykyään perukirjassa annettavia. Suomen Asianajajat kannattaa muutosta perintöverotuksen toimittamista jatkossa perintöveroilmoituksella perukirjan sijaan. Suomen Asianajajat kuitenkin painottaa, että ilmoituksen tulee olla hyvin selkeä ja sen täyttäjää ohjaava ja avustava, jotta tiedot tulevat oikein annetuksi. Epäselväksi jää se, tuleeko ilmoittajan ottaa kantaa kullekin osakkaalle tulevaan osuuteen ilmoittamisen antohetkellä. Miten tämä käytännössä toimii esimerkiksi riitaisissa kuolinpesissä ja miten estetään se, ettei ilmoittaja anna itselleen edullisia tietoja ilmoituksella.

Nykyään jo lahjoituksesta annetaan tiedot lahjaveroilmoituksella, joten siirtymää perukirjasta perintöveroilmoitukseen pidetään perusteltuna muutoksena.

28 § vastaa voimassaolevaa lainsäädäntöä tuoden lainsäädännön nykyaikaan ja tukemaan uusia ehdotettuja lakeja sekä selkeyttämällä niitä.

29 § ja 29a § vastaavat voimassaolevaa lainsäädäntöä tuoden lainsäädännön nykyaikaan ja tukemaan uusia ehdotettuja lakeja sekä selkeyttämällä niitä.

Merkittävää on kuitenkin 29 §:n muutos, jonka mukaan Jos perunkirjoitusta ei ole toimitettu säädettyssä määräajassa tai Verohallinnon perunkirjoituksen toimittamiselle myöntämän lisäajan kuluessa, on kuolinpesän ilmoittajan perintöveroilmoitus annettava yhden kuukauden kuluessa perunkirjoituksen toimittamisen säädetyn määräajan tai Verohallinnon perunkirjoituksen toimittamiselle myöntämän lisäajan päättymisestä. Tällä hetkellä ei tule verotuksellista myöhästymismaksua siitä, jos perunkirjoitusta ei toimiteta säädettyssä määräajassa.

Myöhästymismaksu tulee vasta siinä tilanteessa, että perukirjaa ei jätetä verottajalle 1 kuukauden sisällä sen toimittamisesta. Mikäli muutoksella on tarkoitus mahdollistaa myöhästymismaksun määrääminen myös tilanteissa, joissa perunkirjoitusta ei ole toimitettu sille säädetyssä määräajassa, ei tämä ilmene riittävän selvästi työryhmämietinnöstä.

3.2 Esitiedot (26 §)

Lausuntonne:

Mietinnössä ehdotetaan, että kuolinpesän palvelualustassa (OmaVero) olisi käytettävissä perintöveroilmoitusta ja perukirjaa varten Verohallinnolla olevia vara- ja velkatietoja ja osakastietoja kuolinpesän osakasrekisteristä.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettua pykälää ja sen myötä luotavia tietoja perinnönjättäjästä. Etenkin yksin asuneiden, sukulaisilleen mahdollisesti etäiseksi jääneen perinnönjättäjän omaisuustiedoista voi olla hyvin vähän tietoa, jolloin viranomaisen rekistereistä saatavat tiedot edistävät perunkirjoituksen toimittamista.

3.3 Muistiinpanot (28 b §)

Lausuntonne:

Mietinnössä ehdotetaan perintöveroilmoituksen perusteena olevien tietojen ja dokumenttien säilyttämisestä velvollisuudella pitää muistiinpanoja. Tämä koskee perukirjan ulkopuolisia, puhtaasti perintöverotukseen liittyviä asioita (esim. veronhyvitys- ja huojenusvaatimukset). Säilyttämisvelvollisuutta ei ole, jos ne ovat Verohallinnolle toimitetussa perukirjassa.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotusta, mutta painottaa tärkeyttä antaa tarkemmat tiedot siitä, mitä tällaiset muistiinpanot ovat ja velvollisuudesta koskien niiden tekemistä ja säilyttämistä.

3.4 Muita ehdotuksia

Lausuntonne:

Mietinnössä ehdotetaan kuolinpesän yhteyshenkilöön liittyviä säännöksiä. Lisäksi ajantasaistetaan sääntelyä useilla vähäisemmillä, terminologisilla ja teknisluontoisilla muutoksilla.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettuja muutoksia ja pitää niitä ensisijaisesti selkeyttävinä.

4. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotusta.

5. Laki verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annetun lain 1 ja 13 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotusta.

6. Laki verotusmenettelystä annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotusta.

7. Laki perintökaaren 20 luvun muuttamisesta

Lausuntonne:

Mietinnössä ehdotetaan perintökaaren 20 luvun ajantasaistamista. Kaikkiin kuolinpesiin tulee jatkossa nimetä kuolinpesän yhteyshenkilö. Myös perukirjan sisältöön ehdotetaan muutoksia. Lisäksi ehdotetaan, että perunkirjoitus voidaan jatkossa toimittaa myös etäyhteydellä ja että kuolinpesän ilmoittajan vakuutus ja uskottujen miesten todistus voidaan antaa myös sähköisesti.

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotettuja muutoksia.

Perunkirjoituksen toimittamisajan pidentämistä kolmesta kuukaudesta kuuteen kuukauteen pidetään perusteltuna ja sen katsotaan vähentävän lisääaikapyyntöjä.

Määräys kuolinpesän yhteyshenkilöstä vastannee nykysääntelyä ja selkeyttää oikeustilaa. Suomen Asianajajien kokemuksen mukaan perukirjaan on jo nyt merkitty kuolinpesän yhteyshenkilö ja esimerkiksi toimitettaessa perukirja OmaVeron kautta, on OmaVero edellyttänyt yhteyshenkilön ilmoittamista. Kuolinpesän yhteyshenkilöä koskevat muutokset vastaavat nykytilaa.

Määräykset etäyhteydellä toimitettavasta perunkirjoituksesta vastannevat kansalaisten oikeustajua ja vaatimuksia digitalisaatiosta ja asioiden hoidosta sähköisesti. Korona-aikana etäyhteydet yleistyivät ja perunkirjoituksia on pidetty jo erilaisin etäyhteyksin niin, että pesän ilmoittaja on kuitenkin ollut fyysisesti läsnä perunkirjoitustilaisuudessa uskottujen miesten kanssa. Etäyhteydellä toimitettava perunkirjoitus vaatii myös sähköisten vakuutusten antamisen, minkä muutokset mahdollistavat. Muutokset tuovat lakia nykypäivään ja vastaamaan kansalaisten odotuksia ja vaatimuksia.

8. Laki ulosottokaaren muuttamisesta

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotusta.

9. Laki tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä ratkaisuksistaan annetun lain muuttamisesta

Lausuntonne:

Suomen Asianajajat kannattaa ehdotusta.

10. Pääasialliset vaikutukset

Lausuntonne vaikutusten arviointeihin:

-

11. Muut huomiot

Lausuntonne työryhmämietinnön muihin osioihin:

-

12. Yleiset huomiot työryhmämietinnöstä

Yleiset huomionne työryhmämietinnöstä:

Mietintö uusista laeista oheissääntelyineen kuvanee kansalaisten oikeustajua ja halua hoitaa asioita digitaalisesti. Edellä lausutusti mietintöön liittyy kuitenkin monia käytännönepäselvyyksiä, jotka tulee selvittää ennen lakiehdotuksen eteenpäin viemistä.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat